

FIGYELŐ

Befejezés és kezdet

Sulhóf József

Lezárultak a becsei Májusi Játékok, a gyermekszínházok vajdasági nagy szemléje véget ért. A Sterija Játékok díját a fesztiválon bemutatott legjobb hazai drámáért Vasja Stanković Fények a lombok közt című színműve kapta. A legjobb előadásnak a szubotici Nép kör szerbhorvát színházi csoportjának játékát nyilvánították. Molnár Ferenc A Pál utcai fiúk című regényének színházi változatát mutatták be. Ormai József, ennek az előadásnak a rendezője kapta a rendezői díjat. A bábszínházak versengésében a noviszádiak Sárga kiskacsa című előadását és Radaković rendezőt-bábszínházi vezetőt jutalmazták meg. A befejező tanácskozásokon a gyermekszínház elméleti és gyakorlati kérdéseit vitatták meg Sanda Marjanović beográdi egyetemi tanárnő előadása nyomán.

Az óvodában egyszer kéményseprőt játszottam, szabályos kis cylinderben, létrával. Ha rossz voltam, a színház ígéretével mindig meg lehetett fejeztem. Különböző vékonyka hangokkal egész zenekart alakítottam, persze a hangot az összes kézzel és lábbal előidézhető zörejek egészítették ki. A *Hófehérke és a hét törpe* c. gyermekszíndarab előadása ma is kitörölhetetlenül az emlékezetemben él, Diénzl Oszkár azóta sem hallott *Bababolt* cí-

mű kis operájával együtt. Legnagyobb élményem mégis az volt, amikor egyik pajtásom kis bábszínházat kapott valahonnan, világvárosi rokonaitól. A bábuk kivágott karton-alakok voltak, felülről dróttal lehetett mozgatni őket. Ilyet szerkesztettem én is magamnak, de mert világító-berendezéssel nem rendelkezttem, korszakalkotó találmányom volt, hogy a rendes szobavilágítás fényeit tükrökkel vetítettem a kis színpadra. Arra sajnos nem emlékszem,

hogy miket adtam elő a felnőttektől beszédett kellő beléptidőj ellenében. Csak arra vélek, hogy legtöbbször a Tiszát szavaltam, amelynek utolsó két szakasza drámai fordulataival nagyon megfoghatta képzeletemet. Hozzá a hengeren forgatott háttért a Tisza által támasztott tengerre változtattam, és a Tiszán azt a szándékát, hogy el akarta nyelni a világot, tőlem telhetően mennydörögtem.

Ezek a gyermekkori emlékeken keresztül igyekezem ma megérteni a gyerekek színi megnyilatkozásait. Azokét is, akik fent a színpadon játszanak, táncolnak, énekelnek, alakítanak, különös alakot öltenek. És azokét is, akik ezt a játékot a teremben, egymásra zsúfoltan, lélegzetviesszafojtva nézik, kacagnak; ha veszély van, erőlesen beavatkoznak kiáltozásaikkal, elborult homlokkal figyelik a bonyodalmakat, ítéletet hirdetnek a gonosz felett, olykor könnyet ejtenek, hogy azután felszabadultan, a nagy élmény varázsából kiszabadulva, boldogan tapsoljanak. Soha semminek sincs ilyen erős hullámvérése a gyermeklélekben, mint a színháznak. Moziban, a televízió képei előtt soha nem támad olyan teljes csend, nem szűnik meg annyira tökéletesen a gyermeki nyugtalankodás, viszont nem is tör ki olyan vadul a felháborodás. (Persze, csak amíg a játék valóban teljesen lebilincseli.) A gyermek nemcsak a színpadon lényegül át szerepének alakjává, hanem mint néző is átlényegül, teljesen vele él a játékkal, benne él, egész kis lényével belevész abba a világba, amely feltárulkozik előtte. Színjátzó és közönségének ez a teljes egybeforrása, az átlényegülésnek ez a magasabbrendű jelentkezése az, ami a gyermekszínjátékot különleges műfajjává avatja. Olyan műfajjává, amelyben minél tisztább, irodalmibb a szövegkönyv, minél művészibb a szavak közvetítése, annál teljesebb a hatás. Ez ugyan a felnőttek színielőadásaira is vonatkozik, csak hogy itt a hatás nem a tudatos lényben, a mérlegelő agyban keletkezik, hanem az ösztönökben és a tudatos bírálat, mérlegelés, értékelés minden mellékjelensége nélkül.

Ebből a szemszögből mérhető le az idei Májusi Játékok egész forgataga. És értékelni kell, mert hiszen a Játékok a vajdasági gyermekszínjáték legmagasabbrendű megnyilatkozásai, de nem cél, csak eszköz, hogy a gyermekszínjáték terjedjen és mozgalommá váljon.

1.

A gyermekszínpad négy főfunkciója azonos a felnőtt színház funkcióival: szövszék, szórakoztató, izlésnevelő és nyelvapoló. A különbség az, hogy a felnőttek színháza már kialakult képzelőerőre, képességre hat, a gyermekszínház szárnyat ad a gyermeki képzelőerőnek.

Sajátossága az is, hogy a gyermek itt nem arányokat és aránytalanságokat jelez a gyerekek és felnőttek viszonylatában, hanem a maga játékait játssza, s a felnőtt csak a valóság-keret érzékkeltetésére jelentkezik. A felnőtt színházban ez fordítva van, a gyermek, aki sokszor kedvelt alakja a színpadi játéknak, szimbólummá változik. Például Shakespeare *Macbeth*-jében a gyermekszerep csak költői jelenség, hogy a gyermekgyilkossággal jelképezze: nem szánalmat keltő tragédia bontakozik ki, nem a józan ész elrendezett életmenetében történt szerencsétlenség, hanem a fékevesztett pusztítóvágy, a minden józanságot megtagadó ölési vágy tombol.

A gyermek a gyermeket viszi színpadra akkor is, amikor felnőttet alakít, mert csak azt a játékot folytatja, amelyet a gyermek utánzó és idolizáló hajlamánál fogva játszik, amikor bábuval karján az anyját utánozza, a felnőttek ruhadarabjait ölti magára, beszédében fontoskodik, mozdulatokat alkalmaz, amelyeket ellesett anélkül, hogy tudná, kifejezéseket használ, amelyek értelmét fel sem fogja, de felnőttektől vette át őket.

Eszközeiben teljesen tiszta lelki megnyilatkozás, ha a maga szórakoztatására játszik, és a gyermekszínház rendezőjének azt kell elérnie, hogy ezt a természetességet kifejlessze a gyerekekben akkor is, amikor készen kapott szöveget használ játékához. Minél inkább önmagának és gyerekeknek játszik a gyerek-színjátzó, annál természetesebb, ösztönibb és — ha szabad ebben a műkedvelő vonatkozásban művészetről beszélünk — annál művészibb lesz a játék. Viszont minél inkább a felnőtt rendezőhöz, felnőtt közönséghez alkalmazkodik, felnőtteknek játszik, annál erősebben jelentkezik a gyermek jókodási hajlama, a megtört gyermeklélek torz megnyilatkozása, és annál torzabbá válik a játéka. A szolgalelkűség gyermeki jelenségei a színpadon sokkal erősebben kiütözköznek, mint a gyakorlati életben, a gyermeket rá le-

het kényszeríteni a rossz pedagógia eszközeivel, hogy engedelmesen azt tegye, amit a felnőtt rendező ráparancsol. De ebből nem kerekedik színjáték, legnagyobb igyekezete mellett is lélektelen, üres marad, amit mond és tesz, nem lényegül át, csak másol hangot, mozdulatokat, fintorokat. Nem játszik felszabadultan, nem alakít ösztönénél fogva, csak engedelmesen elvégzi azt, amire betanították.

(A kettősség az ideai szemlén is erősen kiütöközött. Háromféle előadás volt: felszabadult játék, betanított és bábmozdulattá változtatott, dróton rángatott esetenkedés és olyan, amelyben nem is bíztak semmi mást a gyermekre, csak azt, hogy iskolásan éneklő hangján elmondja a szövegét. A dróton rángatott gyerekek előadása abból a rossz rendszerből született, hogy a gyerekekkel megtanultatták a szöveget, aztán mikor már jól szajkózták akkor előírták nekik a kísérő mozdulatokat, közben pedig igyekeztek megtörni a gyermekhangot és kicsiszolni belőle az iskolásan éneklő szavalást. Néhány előadáson még erre sem törekedtek, hagyták, hogy a gyermek szavaljon, még hozzá szinte leszögezetten, alig mozdulva, és a figyelmet a látványosságra, zenére, táncra összpontosították.)

Eszközeiben tiszta, művészi megnyilatkozás csak az olyan előadás lehetett és lehet, amelyben a gyermek, felszabadultan, gyermekjátékát játsza. A gyermek átlénygülvése intenzívebb, mint a felnőtté, hiszen a gyermeknek a játék nem játék, hanem komoly, elmélyült foglalkozás. Ezért is beszélhetünk — mégis — művészetről ebben a vonatkozásban is. Olykor egy-egy mozdulatban több a művészet, mint amennyit néha egész kötetekben lehetünk. Az ösztönös, szép és tudatos csiszolás társulásából pedig gyermekjátékban is éppen úgy kialakulhat a művészi, ahogy a művészet általában nem függ hivatástól, csak avatottságtól, tehetségnek nevezett helyes ösztöntől, képességektől, amelyekben ez az ösztön megnyilatkozik.

A természetes egyszerűség, a közvetlenség, a színjátéknak az a hatása, mintha az előadás pillanatában rögtönzőné alakítását a színész, teljessé teszi az előadás frissességét, üdőségét, lenyűgöző hatását, gyermeknél talán még inkább, mint a felnőttnél, akit a felnőtt néző ezernyi tudatos tudaton keresztül figyel. Ezt a jelenséget az ideai előadás-

sorozatban már többször láthattuk, mint a tavalyiban és még többször, mint a két év előttiben. Ez fejlődésre mutat, arra, hogy mind többen foglalkoznak komolyan, alaposabb felkészültséggel a gyermekelőadások rendezésével. A rendező karnagyi szerepe világosabban kiütöközik a gyermekelőadásokon, hiszen a rendező a felnőtt tekintélyével lép fel és kényszerítheti rá a gyerekekre akarátát. De ha igazán rendező, ha tudja hogy mit akar, és azt nem rákényszeríti, hanem úgy valóítja meg a gyereknél, hogy az a maga természetes megnyilatkozásából és saját egyéni jelenségének megfelelően, teljes átlénygülvésével játsszon, akkor olykor a közvetlenség legszebb hatásait éri el. Ez különben nemcsak rendezői és művészeti kérdés, a jó pedagógus és a rossz pedagógus ütöközik össze a két ellentétes módszerben. Minél többet és minél többen foglalkoznak rendszeresen a gyermekszínjátékkal, annál több jó pedagógus kerül a rendező dirigensi pultja mellé, és annál tisztább, szebb gyermekszínjáték alakul ki.

*

Egyelőre még erősen él a gyermekszínpadokon is, hogy a hiúságok kiélési helyének tekintik a színházat. Rettentő tömegességre törekednek, nem azért, hogy minél nagyobb tömegben vonják be a gyermekeket a színjátékba, a kedves, nevelő, szórakoztató játékba, hanem azért, hogy a szülők hiúságát kielégtessék, a szülők büszkélkedhessenek színpadon megjelenő csemetéikkel. Talán a falusi előadások tudnak legnehezebben szabadulni az ilyen mellékvágányokról. Ennek egyéb hátrányai is vannak mert a nagy tömeghez nem kereshetik az egyszerű díszletmegoldásokat, nem szabadulhatnak látványos operettmegoldásoktól, túlságosan sokat kell gondolniok a külsőségekre, nem teremthetnek kidolgozott magán- és még kevésbé drámai erővel felépített tömegjeleneteket. Az jó, hogy az iskolai énekkart, zenekart teljes tömegében felhasználják az ilyen előadásokhoz, ezzel valóban tömegessé, majdnem azt mondanám: mozgalommá teszik a játékot, de ennyi elég keretnek, a színpadra fel, a játékba magába csak az való, ami igazán színjáték. Ne váljon a keret lényeggé, mert akkor a lényeg: a színház, elvész.

Természetesen ahhoz, hogy a gyermekszínháték a maga egyszerűségében jelenkezzen és üdén, közvetlenül hason, megfelelő színdarabok kellene. Ilyen színdarab pedig nagyon kevés van. És még a meglévő kevésből is csak a már jól ismert egy-két darabot választják ki. Ezen nem csodálkozhatunk. A repertoár-kérdés a gyermekszínhátékban, ahol főként jószándékú, de nem kiforrott pedagógus-rendezőkre hárul minden feladat és felelősség, még nehezebb a darabválasztás, mint a felnőttek színházában. De néha megdöbbenünk, amikor még mindig látunk olyan darabokat ügyes, jó pedagógus-rendezőre valló előadásban feljutni a színpadra, amelyekből nemcsak az irodalmi megnyilatkozás leghalványabb nyoma is hiányzik, de hiányzik a jövő nevelői ész is. Tanmesék mintájára készült tan-darabokról van szó. Nemcsak fehér és fekete, tehát embertelen né hamisított alakok játszanak ezekben az oktató szándékú darabokban, de olyasmí is tömegével előfordul, hogy például ijesztgetéssel verik ki a rosszat a rossz gyerekből, rémképeket varázsolnak elé, pontosan azt teszik, amit gyerekek soha, semmilyen körülmények között sem szabad tenni, ha nem akarják, hogy egész életére lelki nyomorékká, lidércnyomásos, megtört lélekkel váljon. Nehéz megérteni, hogy akadnak ma még különben talán jó nevelők, akik ilyen színdarabot választanak és visznek színpadra, esetleg csak azért, mert a szerző neve ismert.

Általában messzebbmenően nem keressélnék, az újat nehezebben vállalják, a kísérletező szellem hiányzik. Persze, ezt is csak általánosságban állapítom meg, mert az idej előadássorozat egyik érdekessége volt az is, hogy alig egy-két színművet láttunk a tavalyi játékrendből, vagyis azok, akik rendszeresen foglalkoznak gyermekszínházzal, keresik a változatosságot. De csak egy bizonyos, erősen korlátozott változatosságot, annak a huszonöt-harminc színműnek a keretében, amely állandóan műsoron szerepel a különféle gyermekszínpadokon. Nem ismerjük a hátterét annak, hogy ennyire félnek az egészen új darabok bevezetésétől, alighanem valami felelősségtől való félelem de lehet, hogy csak az újtól való félelem viszi rá őket, hogy mindig egy kitaposott úton haladjanak. Ennél sok-

kal értékesebb még az a kísérlet is, amely kevésbé sikerült kis játékot visz színre, de eredetit, újat, és ezzel arra ösztönzi a szerzőt, hogy jobbat, szébbet írjon.

Az előadott huszonhét színdarab között csak négy új, eredeti gyermekszíndarab volt. Nem merném azt mondani, hogy a Gyermekszínhátszó Szövetségben fellelhető majdnem száz színdarab nagy választékot nyújt eredetiségben. De mindenesetre szétfeszítené a korlátokat, ha ebből a keretből merítenének azok, akik a gyerekek számára a darabot kiválasztják.

(A Gyermekszínhátszó Szövetség terve, hogy az önképzőkörök mintájára a gyermekek művészet-barát klubjait megalakítsák. Itt vitatnák meg a színi-, mozi-, távmozi-előadásokat, rendeznék meg a szavalóversenyeket, foglalkoznának balettel, ritmikus táncsal, zenével. színműirodalommal; felolvasnák a színdarabokat, és a klub-közönség döntené el, hogy melyiket akarja színpadon látni. Távoli tervek. Pedagógusok kellene hozzá, akik egyetemen, tanárképzőben, tanítóképzőben rátermett pedagógusokat tudnak nevelni.)

Érdekes jelenség, hogy értéket még mindig elsősorban a háborús tárgyban adnak a gyermekszíndarab-írók. A ki-tüntetett és a megdicsért (Jan Tušjak: Kis piros mackó) színmű háborús témát dolgoz fel. A másik két új színdarab közül az egyik (Babić: Utazás a Marsra) kezdetleges, erőszakos bonyodalommal, de érdekesen, fordulatosan és felfrissítő hatással használja fel a gyermekek érdeklődését minden új iránt. A másik (Vujkov Eta: Pingvin-vásár) ügyeskedő kísérlete egy színpadi kezdőnek, csak belevész az operett-közhelyekbe szövegben is, fordulatokban is. Mégis, nemcsak hogy nem illeti szemrehányás azokat, akik ezeket az új játékokat színrehozták, inkább dicséretet érdemelnek és biztatást, ha lenne rá valami lehetőség, külön dicséretben, elismerésben kellene részesíteni azokat az együtteseket, amelyek mernek új darabokkal kísérletezni. Nincs rá lehetőség mert veszedelmeket is rejt magában, hiszen hej de sokan rejtegetnek fiókjukban kész darabot, a dilettantizmus a maga legrosszabb értelmében elburjánzana és a kísérletezők, akiknek többnyire még nincs kiforrott mértékük, a rossz kísérleteknek egy irtó-háborút igénylő túltengését teremtenék meg.

Célravezetőbbnek látszik, hogy a Sterija Játékok bizottsága bekapcsolódott

a gyermekszínháték mozgalmába, és a legjobb előadott színművet megjutalmazza. A Gyermekszínháti Szövetség pedig a megdicsért darabokat kiadásra, terjesztésre megvásárolja, fordíttatja, a színházakhoz eljuttatja. A Sterija Játékok arra alakultak, hogy a hazai színműirodalomnak, az irodalom legkevesbé kifejlesztett ágának lendületet adjanak, és színházaknak, színészeknek kedvet teremtsenek az új hazai darabok előadásához. Következetes álláspont tehát, hogy ezt kiterjesztik a gyermekszínművekre is, amelyek természetükénél fogva nem juthatnak el a Sterija Játékokra, de nemcsak figyelmet érdemelnek és serkentésre szorulnak, hanem gesztust is jelentenek a jövőendő közönség felé, amelyet már most kell nevelni. A Gyermekszínháti Szövetség anyagi közbelépése is segítséget jelent, mert olyan darabot juttat el a színházakhoz, amelyet a két íróból, egy műbírából és két gyakorlott, nagy tapasztalattal rendelkező színházi szakembertől álló bírálóbizottság nemcsak kéziratban olvasott, hanem színpadon előadva látott, és megítélhette, hogy mennyire színpadképes.

Az idei díjnyertes darab (Vasja Stančič: Svitac na grani) egy városban kívül eső menedékhelyen játszódik le, ahol otthon, szülők, nevelők nélkül maradt gyerekek verődtek össze, akik be-bejárnak a városba, hogy megszerzzék a szükséges élelmet. Fegyelmet tartanak, erős erkölcsi és felelősségérzettel üldözik a bűnözőket, kiverik maguk közül, mert arra a pillanatra várnak, amikor megérkezik a jeladás, kigyulladnak a fények a lombok között, megérkeznek értük azok, akik segítik őket a felszabadított területre, a partizánokhoz. Talán inkább serdültebb ifjúságnak szólnak párbeszédei, maga a bemutatás és expozíció eléggé nehézkösen alakul ki, mert az író világos képet akar teremteni alakjairól. Az egyetlen leányszereplő tragédiája csak halvány körvonalakban mutatkozik meg, a szerző nem használja ki az alkalmat, hogy többet mondjon, és így mandanivalói sokszor csak féligkimondottak maradnak. De irodalmi hangja, természetesen vezetett bonyodalmai, egyszerűsége, közvetlensége és tisztázott, emelkedett, emberséges nézőpontjai valóban indokolttá teszik a bírálóbizottság döntését. A dicséretben részesült darab viszont egy fiatal szlovák költő első kis játéka. Erről a nyelvterületről eddig nem kaptunk semmit, helyeseb-

ben nem jutott el hozzánk semmi, ami komolyabb figyelmet érdemelne, noha jelentek már néhányan, akik megérdemlik az érdeklődést. Annál jelentősebb, hogy egy fiatal költő ezúttal a gyermekszínműirodalom annyira elhanyagolt területén bukkan fel. Úgyesen szőtt játékanak tárgya a háborúban egymástól elsodort testvérek találkozása. Apoteózis-szerű befejezése kissé közhelybe fullad, de gyermekek számára jól követhető szövegfűzése, közvetlen hangja és nyelvének fordulatossága arra vall: Tušjak hivatott, hogy a színműirodalom felé forduljon.

Különben a bemutatott színművek legtöbbször nem szerkezeti hibája volt, hanem az, hogy nem gyermekek szájába való szöveggel íródtak, nem tudtak természetes hanggá válni a színpadon. Mesterkéltan emelkedettebb irodalmi stílusra törekedtek, és ezzel váltak irodalmiatlanokká, sőt drámai erejüket, hatóképességüket is csökkentették.

3.

A hivatásos gyermekszínházakban akad egy dramaturg, aki lenyesegeti az ilyen kinövéseket, segítséget nyújt az íróknak, hogy művének szövegét tiszta drámairodalmi eszközökkel tegye a gyermekek — előadók és nézők — számára hozzáférhetővé. A műkedvelők ezt nem vállalhatják, nem is végezhetik, hiszen nagyon, nagyon ritkán akad olyan biztossá fejlett kritikai érzékű rendező, pedagógus, aki belenyúlhat a szövegbe anélkül, hogy rombolna benne. Néhány ijesztő példáját a rossz dramaturgiának így is láttuk, és ez győzött meg mindannyiunkat arról, hogy jobb, ha egyáltalán nem avatkoznak a szövegbe, mintha így nyúlnak hozzá. Az lenne persze a legjobb megoldás, ha a rendezők ilyenkor magához az íróhoz fordulnának vagy — egyszerűen elállnának a gyermekszínháti írók által megemészthetetlen szövegtől.

Dehát általában elérkezett az idő, hogy beszéljünk a műkedvelő és hivatásos rendezők kérdéséről. Sanda Marjanović, a beográdi egyetem bölcsészeti karának tanársegéde, becsei előadásában a műkedvelés ellen foglalt állást. A felkészületlenség romboló hatásáról, a tetszelgési vágytól hajtott rendezők, szereplők kétes értékű megnyilatkozásainak káros következményeiről beszélt.

Utána egy beográdi felszólaló, író, odáig ment, hogy azt ajánlotta, ne lépjenek közönség elé az előadásokkal, csak a maguk nevelésére, szellemi fejlődésére, mozgásuk csiszolására használják fel a színjátékot. (Mint a keresztény középkor klasszikus iskoláiban — ezt én fűzöm hozzá.)

A műkedvelő színjáték olyan ösztönös, hogy New Yorkban, a Broadway megszámlálhatatlanul sok színháza tözszomszédságában, alig egy-két utca távolságban tömegével működnek műkedvelő színjátszó együttesek. Nagyon sok mai angol és amerikai író darabjai először műkedvelő színpadokon jutottak a közönség elé. Nyilvánvaló, hogy ahol olyan erős az összehasonlítási lehetőség, a műkedvelő színjáték igen fejlett, magas szinten áll, művészi értékeket teremt. Mégis, jelenségében arra vall, hogy ezt a játékos vágyat semmiféle versengés nem pusztítja ki az emberekből, és érthetetlen, ha állást foglalnak ellene. Sokkal többet érne, ha segítséget nyújtanának, hogy fejlődjön. Arról nem lehet szó, hogy a műkedvelő színház a hivatásos színház helyét foglalja el és szerepét töltsse be a maga környezetében. De nagyon nagy hivatás vár rá, nálunk még inkább, mint fejlettebb színházi világban, mert az élő szó varázsát viszi el távoli — színjátszóktól távoli — vidékekre, falvakba, településekre. Azzal, hogy eltanácsolják, nem szüntetik meg, csak esetleg sorsára hagyják.

A gyermekszínjáték, és talán nemcsak a gyermekszínjáték, szempontjából sokkal érdekesebb az a javaslat, hogy nagyobb helyeken, ahol amúgy is van harminc-negyven tanerő, és egyvel több a fizetési listán nem számíthat, szabadítsák fel az egyik tanerőt, aki már eddig is foglalkozott gyermekszínjátékkal és sikereket ért el, minden egyéb kötelezettség, esetleg a tanítás kötelezettsége alól is. Tegyük lehetővé, hogy képezze magát, foglalkozzék behatóan a gyermekszínjátékkal, fejlődjék, és hivatásszerűen ennek szentelje magát. Annak, hogy a gyermekek színjátékával, vitaklubjával, szórakoztatásával és esztétikai nevelésével foglalkozzon. A gyermekszínházra nagyon nagy hivatás vár, különösen a mi viszonyaink között. Nemcsak az irodalmat, rajzot, festészetet, kosztümvarrási és díszletezési színpadberendezési iparművészetet terjeszheti, nemcsak ízlést nevel, a kiejtett szó tisztaságát terjeszti, hanem technikai közreműködésre,

ezer egyéb apró segítségre nyújt alkalmat azoknak a gyerekeknek, akik nem érdeklődnek a színjáték iránt, és másban lelik örömeiket.

4.

Kialakult fogalmak azonban még nincsenek, épp így nincsenek még tisztázott szempontok sem a gyermekszínjáték mai eszköz, jelenség és tünet terén. Ahogy nagyon ellentétes felfogások állnak szemben egymással, ha a díjakról van szó.

Általában még mindig él az a nagyon régi pedagógiai elv, hogy nem szabad pénzt adni a gyerek kezébe. A díjat érdemlő gyerekeknek tehát fényképezőgépet, rádiókészüléket, könyvsorozatot ajándékoznak, holott új cipőre, ruhára, esetleg a nyaralási költségekre lenne szüksége, és nagyon jól jönne neki — főként pedig szüleinek —, ha az ajándékot pénzben kapná meg. Ha rossz-hiszemű akár a gyerek, akár a szülő — amit eddig a jó műkedvelő színjátszóknál soha, soha nem tapasztaltunk —, akkor eladja a kapott ajándékot, persze értékén alul, és felhasználja a pénzt arra, amire vágyik. Ezzel nincs megoldva semmi.

A gyermekek esztétikai nevelésére alakult bizottságban nagyon beható vita után, az a nézet kerekedett felül, hogy teljesen idejétmúlt álláspont a gyerekekkel szemben, hogy nem adnak pénzt, pénzjutalmat a kezébe. Egész gazdasági rendszerünkkel, egész társadalmunk szellemével ellenkezik ez a régies felfogás. A jutalom nem javadalom, nem olyan pénz, amire feltétlenül számíthat, abból, hogy pénzjutalmat kap, nem fejlődhet ki a gyerekben az a hajlam, hogy professzionálisan foglalkozzék a színjátékkal. Nincs is rá alkalm, lehetősége, és a hivatásosok súlyosan forgó taposómalmában hamarosan a kedve is elmenne tőle. Viszont egész társadalmi berendezkedésünk célja, hogy a gazdasági gondolkodást, gazdálkodási szellemet beleoltsuk már a gyerekek tudatába, hogy amikor holnap-holnapután elfoglalják munkahelyüket, tudják, mit jelent a pénz, amelyet a többet termelésért kapnak, tudjanak beleszólni vállalatok, üzemek életébe, a gazdálkodás szellemétől áthatottan gazdálkodjanak. Önálló, magabiztosak, szabadok legyenek minden tevékenységükben, megnyilatkozásuk-

ban. Erre az önállóságra neveljük gyerekeinket. De félünk pénzt adni kezükbe.

Pedig hát, mi történhet. Legfeljebb száz-kétszáz dinár ára fagyfal'ot, csokoládét tud megenni. A többit úgysis odaadja szüleinek.

Erre az álláspontra — és azt hiszem, egyedül helyes álláspontra — helyezkedett az esztétikai bizottság, amelyben ismert nevelők, tudós koponyák foglalkoznak azzal, hogy a gyermek szép-érzékét fejlesszék művelt nemzedékeket neveljenek a jövő számára. Azok azonban, akik nem tanulmányozták ilyen alaposan a jutalmak, díjak hatását, elvetették ezt az álláspontot, és ragaszkodtak a tárgy-jutalmakhoz. Részből nem gondoltak arra, hogy a jó kis műkedvelők majdnem mindig igen jó tanulók az iskolában, ahogyan a balettiskola növendékei általában a legjobb tanulók a gimnáziumban. Másrészt azt is figyelmen kívül hagyták, hogy ha gyermekben nyerészkedési hajlam jelentkezik, akkor az nem a műkedvelő színpadon bújjik ki belőle, ahol nagyon meg kell dolgoznia, hogy eljusson egy tartományi szemlére, és ott ezerkétszáz

szereplő közül úgy feltűnjön, hogy jutalmat kapjon. Sokkal egyszerűbb ennél, hogy valamilyen pénzen vásárol valahol sorsjegyet az ezernyi tárgysorsjátékra, és minden fáradtság nélkül megnyeri a kerékpárt, hűtőszekrényt vagy egyebet. A kockázat semmivel sem nagyobb, mint a műkedvelő színjátszó szemlén.

*

Nagyjából összefoglaltam azt, ami az ideai Májusi Játékokból megfigyelésként, további tanulmányozásra felhalmozódott feljegyzésekben, észrevételekben, szürke jegyzőkönyvekben, amelyeknek az a jó tulajdonságuk, hogy mindent elnyelnek, mert soha senki sem olvassa el őket. Arra gondolok azonban, hogy most, amikor befejeződtek a gyermekszínházok, a Májusi Játékok, véget ért a nagy szemle, mindjárt újból hozzá kellene látni a munkához, és jobbat, szebbet, tartalmasabbat készíteni elő. Talán az eredmények ilyen áttekin'ése, egy ilyen összefoglalás mégsem szürkül el annyira, mint egy jegyzőkönyv.

